

Bustya Dezső: *Gazdámnak célja volt velem.* *Önéletrajzi mozaik.*

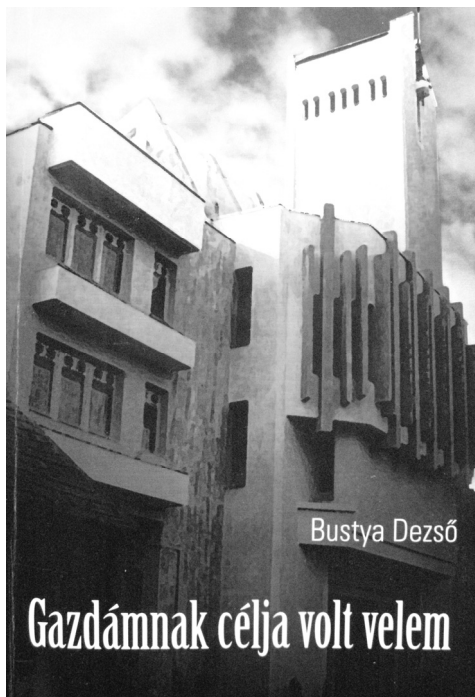
Mentor Kiadó. Marosvásárhely 2009. 181 lap, a függelékben 24 fehér-fekete fényképfelvétellel.

„Csak pap?”

Akit a szolgálat területén úgy ismerhettünk meg, mint a lelkiismeretesség mintaképét, most életpályájának egyszerű összefoglalását teszi le asztalunkra. Nyomatott szavakba öntve egyenes beszédét. Ami élénk tárul: fordulatokban bővelkedő református lelkipásztori élet Erdélyben, a 20. század második felében. Egy korszerű templom homlokzatának grafikájával megjelenő, színes borítójú kötetben. A templom képe az alapok közelében egészen sötét, majd egyre világosabb, amint fennebb emeljük rajta a tekintetünket: hogy majd az egyház tornya teljes világosságban ragyogjon – a Példa-beszédekbeli ígérethez hasonlóan: „Az igazak ösvénye pedig olyan, mint a hajnal világossága, mely minél tovább halad, annál világosabb lesz, a teljes délig.” (4,18)

Ha azt tekintjük, hogy a próbák és tehertertelek nehezből éppúgy kijutott Bustya Dezsőnek, mint a megtisztelő megbízásokból, akkor teljességgel igazolódni látjuk vélekedését, amelyet az önéletrajz bevezetőjében (és összegezésében is) élénk tár: *Mindig többet kaptam Istentől, mint amit remélni mertem.*

Az „önéletrajzi mozaik” meghatározás a tanúságtétel értékkel bíró könyvcím kiegészítője. Meglehet, hogy szólamnak tűnik e címadás némely olvasó előtt: *Gazdámnak...* De mielőtt így ítélnénk, gondoljuk meg, hogy a szerzőt meghatározza korának gondolkozása, beszédmódja. Gyökössy Endre budapesti lelkipásztor, akinek személye egy villanásra megjelenik az emlékek sorában, előszere-

tettel nevezte magát Isten bojtárjának. (Minden bizonnyal mentorának, Ravasz Lászlónak példáján felbuzdulva.) De idézhetjük a pálya- és szolgatárs Csiha Kálmán püspököt is, aki doktori értekezésének zárszavában *Gazdaként* emlegeti az Úr Istent.

Különös vezetése e mennyei Gazdának, hogy az a Bustya Dezső, aki húszévesen *Bábel tornya* címmel tervezte a fogóságban, a kényszermunka-telepen szerzett fájo tapasztalatoknak, és a sokáig torzóban maradt Duna Fekete-tengeri csatorna történetének megírását, férfikora delén a *Bábel tornya* helyett emelt egy valódi tornyot, templommal és papilakkal együtt. Marosvásárhelyen, ahol szolgálata alatt a református egyházközségek száma négy-

ről tízre gyarapodott! Hadd tekintsük e körülményt – az előző állomáshelyek munkásságával együtt (Ludastelep, Vizakna) – Bustya Dezső szolgálati buzgósága fokmérőjének!

A fenti címben felvetett kétszavas kérdés – csak pap? – a romániai szocializmus diadalmenetének első évtizedében gyakran hangzott el. A későbbi Bustya Dezső lelkipásztornak, a teológiai tudományok doktorának, egyházi lapszerkesztőnek, jelentős vezetői tisztségek viselőjének, református főiskolai tanárnak még abban az időben vetették oda ezen „értékelést” a lelkipásztori hivatással kapcsolatosan. Akkoriban, amikor a kolozsvári papírlemez-gyárbeli munkatársak, valamint korábbi középiskolai tanárai előtt nyilvánvalóvá vált, hogy sikeresen felvételizett, és továbbtanul: a Teológián. A pályaválasztás e lekcisnylő visszhangjának nem kellene nyilvánosságot adnia, vélhetné az olvasó, azonban Bustya Dezső azt sem titkolja el, hogy nem egy bizonyos megvilágosodásra döntött a lelkek szolgálata mellett: hanem lassan-lassan lett foglya a szent tudományoknak. Ő maga így emlékezik vissza: orvosi köpeny, tanári katedra, író toll voltak a választottai, mégis a lelkipásztori palást vonzása volt a legerősebb. Kendőzés nélkül beszél el azt is, hogy kezdetben csupán ideiglenes jelleggel fogott hozzá a teológiai tantárgyak elsajátításához, de lassan és fokozatosan egy életre megszerette az anyagot – nem kis mértékben az elkötelezett tanárok példáján lelkesülve. Nem rajta múltott, hogy a lelkészi képesítés után közvetlenül megkezdett doktori tanulmányait csupán a rendszerváltás után sikerült summa cum laude minősítésű doktori fokozattal megkoronáznia. A Teológián életre szólóan szívébe vésődött annak a tanárának a hitvallása, aki ekképpen vértette fel őt és diáktársait az intézetben is képviseletre talált istennélküli vörös eszmékkel szemben: „Uraim,

tanulják meg, amit a professzor úr kér, s mondják el a vizsgán; ami a szívében van, azt onnan senki nem ragadhatja ki!” Vélhetően a „nagyon nagy” Nagy András hatására vált az ige munkásává. Úgy idézi fel egykori tanára emlékét, mint akinek igehirdetésére sereglettek a hallgatók, és akitől megtanulta a „textuslátást”. Az elkötelezettséget Dobri János életpéldájára vezeti vissza.

Érdekes, hogy ami révén úgynevezett világi pályán sokra vihette volna, a származása, az egyházban hátrányát munkálta. Szülei falusi származású munkásemberek: abból a fajtából, akik kilábalva a vidéki élet egyhangúságából, megfeneklenek a város peremén, és onnan nem igyekeznek feljebb kapaszkodni. Még fiúkat sem azért képezik, hogy „úrri” léphessen elő, csakis tanítóinak és tanárainak a biztatására. (Mégis elárulja egy apró mozzanat, hogy egyszerű ember létükre is egyéniségek e szülők. Ez akkor derül ki, amikor az édesapa „pártvonalon” megbízást kap, hogy szimatoljon körül a neoprotestánsok háza táján. El is megy valamelyik kolozsvári imaházba, azonban beszámolójával elejét veszi a további feladatoknak: meg nem mondhatja, „mi történt ott, mert olyan szépen beszélt a prédikátor, hogy ő mindjárt elkezdett sírni; olyan szépet ő még életében nem hallott.”) Az is méltányolandó, hogy sohasem említi zúgolódva a kommunista berendezkedés, a börtön, illetve a gyári munka nehézségeit. A gyárhoz kötődő éjszakai álmok, az ottani hónapok feletti tünődések, együtt az egyházban lenyelt keserű pirulákkal, ilyen gondolatot csúsztatnak tolla hegyére: „Néha, amikor egyházunk és az egyházi szolgák sokféle visszássága megkeserített, vágyakozva gondoltam arra, mi lett volna, ha ott maradok.” Bár az ilyen elem nem számít visszatérőnek a „mozaikkockák” között, mégis újra előtérbe kerül, amikor a decemberi fordulat utáni egyházi életet jel-

lemzi, amelyet megterhel a versengés: „behatolt a világ az egyházba” – állapítja meg keserűen.

Családalapítását észrevehetően ellenálló múltja határozta meg: egyik bebörtönzött sorstársát vette feleségül, Mátyás Erzsébetet, aki négy gyermekkel ajándékozta meg. Ezzel az erőteljes háttérrel érthető meg odaadó küzdelme, amely meggátolta abban, hogy beleragadjon a lemondás és a közönyösség sarába, sőt inkább a mindent vállalásának az erejével ruhazza fel: el addig, hogy teljes felelősséggel vállalja a második vezetői posztot egyházkerületének élén. Hallgató korától jellemző volt rá a megbízhatóság: amikor el kellett volna hagynia a Teológiai Intézetet – 1959 roppant megterhelte tavaszán – az egyházi vezetés benn marasztja: szénionnak. Kifejezetten azért, mivel a börtönének megtanították a tartózkodásra a politikai megnyilvánulásoktól. Az önfelegyelem pedig megtanította a szorgalmas tanulmányozásra, a tiszta életre. Egy emberöltővel később az akkori püspök, Csiha Kálmán ugyancsak megbízhatósága miatt hívja Kolozsvárra, hogy helyetteseként működjék: tudja róla, nem fog visszaélni helyzetével. Mert nem peccsenyész kollégának ismerte meg, aki a tűz közelébe kerülve csak önhasznára gondoljon.

Bustya Dezső könyve, ha hosszú időszakot ölel is fel, a kezdetektől 2000-ben történt nyugdíjba vonulásáig, tömörségének és felépítésének köszönhetően könnyed olvasmány. (Fegyelmezett fogalmazókészségére egyébként már középiskolai tanára, Nagy Géza is felfigyelt.) A tömörség, a szükséztávóság azonban néhol csapdának is bizonyulhat. Például ott, ahol felemlíti, hogy az egyházi ranglétrán sohasem jutott a csúcsra! Azt viszont elhallgatja, amit a közeli tudnak róla, nevezetesen hogy hites felesége sohasem viszonyult biztatólag a nagyobb megbízáshoz, a „többre hivatáshoz” – ahogy azt egyházi berkekben mondani szokás.

Ellenkezőleg: határozottan visszatartotta férjét az előjárói tisztségektől. Sajnálhatjuk, hogy nem derül ki a könyvből sem e részlet, sem ennek az ellenkezésnek indítéka. Mint ahogy azt is sajnálhatjuk, hogy az élettörténet fonálát pergető orsó megáll az Úr 2000. esztendőjében: pedig minden bizonnyal lett volna miről írnia a 2009-ig lefolyt időből is. Ez talán amiatt van, amit Bustya Dezső marosvásárhelyi első felettese, Barabás Benedek esperes úr így fejezett ki: „Aztán kedves utód, dolgokról van véleményem, személyekről nincs.” Bustya Dezső azonban jó kálvini érzékkel megengedi magának, hogy személyről, személyekről is véleményt mondjon. Ezen a helyen nem térünk ki efféle részletre, de utalunk arra, hogy szereplő(k) megnevezése nélkül ugyan, mégis feljegyzí, hogy az 1948-ban államosított vizaknai nagy papilak a hatalmas kerttel együtt végleg elveszett: „mind az egyházközségi, mind az egyházmegyei, mind az egyházkerületi iratcsomó eltűnt!”

Az önéletrajzi mozaik egyes fejezetei váltakozva villantanak fel múltbeli és jelenbeli képeket, emlékeket és benyomásokat: e váltások a zene világából ismert hangzásisméltések, szólámváltások eszközeit juttatják eszébe az olvasónak. Az egyes szolgálati helyekkel való megismerkedés rövid néprajzi értekezésként is felfogható, de a helyi adottságokról való hívszámadásnak is tükre. Ugyanez a figyelmesség nyilvánul meg szellemi-anyagi javaink iránt abban a mozzanatban, amikor a marosvásárhelyi ősi temető „felleltározását” végezteti el. Kimondatlanul is ott húzódik meg az írott sorokban a gazdája előtt mindig számadásra kész szolgának a magatartása.

Amikor bírálna vagy vitatkozna valakivel, a mondat végi három ponttal fejezi ki érzelmeit: tudván, hogy kevés felebarátja venné jó néven a véleménynyilvánítást. Meg talán vitatkozást is szülne egy-egy ítélete. (Elmondható, hogy a pontos-

zás eszköze külön fogalmazási modort árul el a szerzőről: jogosan sorolhatjuk e jelenséget is a tömörítő készséghez, hiszen egyértelműen jelzi, hogy az adott helyen valami még a pennájában maradt.) A történelemmel pláne nem vitázik: ennek forgandóságát egyszerűen a román állam nemzeti énekének, a himnusznak a változtatásával szemlélteti. De ebben a változtatásban ő maga úgy áll előttünk, mint aki fenntartás nélkül hiszi és hirdeti Isten szerető tanácsvégzését.

Bustya Dezső könyve mégsem könnyű olvasmány. A történelem nyaktörően meredek változásai teszik nehezzé. (Döbbenetesen hat: teológiai tanár, de még a püspök is úgy beszélnek a kommunista korban a bebörtönzés lehetőségéről, mint amely mintegy a levegőben lóg, és bármikor bekövetkezhet az esetükben!) Hálásak lehetünk, hogy úgy hozza mindezeket olvasói elé, mint aki mélységben és magasságban járva megélte az elrejtettséget Gazdája közelében. Egyházunkat pedig úgy mutatja be az ádáz ateizmus korában is, mint olyan intézményt, amely minden külső ellenséges viszonyulás és minden belső emberi gyarlóság ellenére is őrizni és ápolni tudta megtartatásának két erős pillérét: az Isten ígéjéhez való kötődést és a gyülekezet önállóságát.

A mozaikkockák értelme nem csupán az, hogy azok háttérben kirajzolódják a láthatatlan Isten, a Gazda „orczája”, hanem ezen túlmenően annak a szolgálatnak megjelenítése is, amelyre ő elhívást adott. A szolgálat nehézségeit önérzettel és emelt fővel hordozó lelkészházaspár kicsiny világa vetítődik az olvasó szeme elé. Lemondással és szenvedéssel teli világ, ami fölött azonban ott ragyog Isten kifürkészhetetlen irgalma: és ez lehet ihletője a doktori nagy dolgozatnak az Őszö-vetség szenvedőjéről, Jóbról. Lemondással és szenvedéssel teli világ, amelyre azonban az elhívó Úr nemcsak a fiatal

években való elítélés által, hanem a teológus esztendőök szórványszolgálatát által is előre felkészítette a szerzőt. Az életerős korban való visszavonulásával mily éles ellentétben áll az őt egykor kinevező főpásztor öregkori lelassulása, akiről feljegyzik: „örült, hogy a diszlokáció, a segéd- és helyettes-lelkészi kihelyezések dolgát valaki átvette tőle.” Hol van már ekkorra a kezdeményező Vásárhelyi János, aki mindig tudott vigyázni arra, hogy a Teológián megcsillanó tehetségeknek lehetőségük legyen a táalentumok gyarapítására! Ha költőinek is tűnik e kérdés, meg kell gondolni: negyven év elmúltával Bustya Dezsőnek azzal kell szembesülnie, hogy „első” püspökének kései utódja ugyancsak nem veszi észre, hogy a számára rendelt idő lefolyt.

Nem „csak pap” lett Bustya Dezső, hanem elhívott ember, aki pályatársait és szolgatársait (más felekezetbelieket is), a gyülekezetet és az egyház intézményét, azaz népét és népének Urát szolgálta: személyében és családjában egyaránt. Erősen reméljük, hogy még legalább egyszer rászánja magát, és számítógéphez ül, hogy a Gazdája mellett eltöltött nyugdíjas évekről is beszámoljon. És arról is, hogyan folytatódott négy gyermekük élete. Mert e könyvével aláhúzza mindazt, amit már megismert megnyilatkozásaiból tudunk: van még számunkra elmondani valója.

Balogh Béla